

9 januari 1959

U 13598/58 - C 46 - P1/PS9.

13598/58-2/17
GEHEIM

Land: West-Duitsland.

Onderwerp: Het vraagstuk Berlijn (VII).

Referenties: Mijn no. 13379/58 d.d. 23 december 1958, "Het vraagstuk Berlijn (VI)".

Feitelijke datum: Tot 22 december 1958.

Datum van waarneming: Eind december 1958.

Bron: Betrouwbaar.

Informant: Een vooraanstaand lid van het partij-presidium van de SPD.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. L.J.M. BEEL
Minister-President

Plein 1813 no. 4
's-GRAVENHAGE.

9 januari 1959

U 13598/58 - C46 - V/P/59

GEHELIJ

Bondsrepubliek Duitsland - Politiek - Het vraagstuk Berlijn (VII)

Vooraanstaand lid van het partij-presidium van de SPD, gaf in een gesprek volgende visie.

1) Het Russische initiatief ten aanzien van Berlijn moet niet, zoals Adenauer en b.v. Gräwe doen, in de eerste plaats worden begrepen als een offensieve, expansionistische beweging. Er moet veel eerder het bewijs in worden gezien dat de Sowjets, door een likwidering van de westelijke posities in Berlijn, willen demonstreren dat voor hen de verdeling van Duitsland in DDR en Bondsrepubliek een definitieve politieke situatie is geworden. De Sowjets willen hun machtsgebied in Europa stabiliseren en afronden om zich voorlopig te kunnen wijden aan hun grootscheepse binnenlandse, economische plannen. Zij zijn niet meer geïnteresseerd in enig gesprek over Duitsland, voorzover tenminste dat gesprek tussen de vier mogendheden zou moeten worden gevoerd. Dat hebben zij met hun aktie tegen de 4-mogendhedenstatus van Berlijn willen demonstreren.

2) Er zijn langzamerhand nauwelijks meer mogelijkheden voor een realistische herenigingspolitiek overgebleven. Het is de Sowjets kennelijk ernst met hun mededeling dat een eventuele hereniging uitsluitend nog het resultaat zou kunnen zijn van een toenadering tussen de beide Duitslanden. In de SPD heeft dat geleid tot het totaal inopportune voorstel nu de regering in Pankow te erkennen en het gesprek te openen. Dat heeft op dit ogenblik geen enkele zin, omdat Ulbricht over niets anders wil praten dan over Berlijn op basis van de Russische voorstellen en ieder gesprek over de hereniging in vrijheid van de hand wijst. Degenen die dus nu het opnemen van officiële kontakten voorstaan plaatsen zich buiten de werkelijkheid. - Een andere zaak is het of überhaupt nog kansen voor een hereniging bestaan. De ontwikkeling in de DDR is namelijk ~~zover~~ zover voortgeschreden (mede door toedoen van het Westen en de Bondsregering) dat hier sprake is van een volksdemokratie, die bezig is het socialisme te verwerkelijken - althans zo zien de Sowjets de zaken. Op dit punt nemen de Sowjets hun eigen ideologie ernstig: voor hen is het ontoelaatbaar en ondenkbaar dat een land dat bezig is het socialisme te verwerkelijken ooit weer "de weg terug" zou gaan. Dreigt zoiets (DDR 17 juni 1953, Hongarije oktober 1956) dan grijpen zij in, met de grofste middelen. Wanneer men er dus van uitgaat dat "hereniging" behoort te betekenen "hereniging in vrijheid" dan moet men toegeven dat nauwelijks is in te zien

waar hier nog mogelijkheden liggen. In ieder geval staat wel vast dat, als er nog mogelijkheden zijn, deze slechts voor zeer korte tijd - misschien nog een of twee jaar - zullen bestaan. Zowel in Oost als West stuurt men erop aan de thans bestaande toestand nog definitiever te maken dan zij reeds is. Daarin uit zich het gezamenlijk belang dat Oost en West bij de verdeling van Duitsland hebben. Hoewel het allerminst zeker is dat langs die weg nog iets valt te bereiken - het lijkt zelfs bij voorbaat vrijwel hopeeloos - men moet toch nog proberen of men de Sowjet-Unie een enigszins redelijke prijs voor hetzij de hereniging, hetzij een bescheiden voorbereiding daarvan kan bieden. Vast dient te staan dat alleen ontspanning de voorwaarde voor iets dergelijks kan zijn. Dat betekent dat men het zou moeten zoeken in de richting van verdunde zones en militaire disengagement. Zeker speelt daarbij ook de kwestie van de atomaire bewapening van de Bondsrepubliek een rol. Uit alles blijkt dat de Sowjet-Unie nog steeds bevreesd is voor de explosieve kracht die in het Duitse volk leeft. En zij zal er dus waarschijnlijk iets voor over hebben zich tegenover die explosieve krachten zekere garanties te verschaffen. Het is alleen de vraag of niet juist de scheiding van Duitsland voor de Sowjets de belangrijkste garantie is. Wanneer dat het geval is kan men langzamerhand iedere hoop laten varen. Wanneer het Westen blijft staan bij zijn voorstellen van 1955 en de "vrije verkiezingen" benevens de "vrijheid" van het herenigde Duitsland toe te treden tot de Nato" onverminderd handhaaft, dan hebben dergelijke voorstellen geen enkele zin, behalve dan dat zij wederom bewijzen dat het Westen onaanvaardbare voorwaarden stelt eenvoudig omdat het in feite voor een hereniging niets voelt.

3) De politieke ontwikkeling dreigt nu langzamerhand de situatie te doen ontstaan waarvan de Bondsregering en haar westelijke bondgenoten steeds hebben beweerd dat zij al jaren lang bestaat: de situatie namelijk waarin de Sowjet-Unie onder geen enkele voorwaarde meer bereid is het risico te lopen dat het regime in de DDR zou worden verzaakt of zelfs aan de dijk gezet. Dat betekent dat de speelruimte, ook voor een positieve ontspanningspolitiek zoals die van de SPD, steeds geringer wordt. Het gaat er namelijk steeds meer op lijken dat een dergelijke politiek zich met een zeer bescheiden objekt tevreden zal moeten stellen. Zeer binnenkort zal

men niet meer in redelijkheid kunnen volhouden dat het objekt van die politiek een hereniging op redelijke termijn zou zijn, maar men zal moeten toegeven dat de SPD niet veel meer kan doen en hopen dan de allerscherpste kanten van de regeringspolitiek afvijlen, voorkomen dat het allerlaatste woord ten aanzien van de scheiding valt, nog zo lang mogelijk een kier voor onderhandelingen over tenminste een begin van ontspanning openhouden.

4) Wil men de nu nog resterende, dus uitermate bescheiden, mogelijkheden gebruiken dan zal men op een of andere wijze de verhouding tot de DDR moeten reguleren. De Bondsregering voert daarbij een onrealistische politiek. Enerzijds staat zij op het standpunt dat de DDR eenvoudig inexistent is, anderzijds gaat zij zelf van de existentie uit en ziet zij dat steeds meer landen met die existentie rekening gaan houden. Dat de Bondsregering ook zelf rekening houdt met het feitelijk bestaan van de DDR blijkt uit interzonale afspraken op verschillende gebieden. Dat ook andere landen, ondanks het ontbreken van diplomatieke betrekkingen met de DDR, toch tal van soorten feitelijke relaties met de DDR onderhouden blijkt uit de lange reeks van bestaande afspraken op het gebied van vooral handel en verkeer. Het is aan te nemen dat dergelijke betrekkingen tussen derde-landen en de DDR in omvang en intensiteit nog zullen toenemen. Het is dan ook waarschijnlijk dat de Bondsregering haar politiek van negatie van de DDR, zoals zij dat van haar bondgenoten en van derde-landen verlangt, op den duur zal moeten opgeven. Dat wil niet zeggen dat er sprake zal behoeven te zijn van een erkenning de facto of de jure van de regering van de DDR. Er zijn immers tal van mogelijkheden feitelijke betrekkingen te onderhouden die niet een erkenning van de scheiding zouden inhouden maar die, door de mogelijkheden die in dergelijke feitelijke betrekkingen liggen, juist ertoe zouden kunnen bijdragen de scheiding minder definitief te maken.

5) Het is waarschijnlijk dat met de door Oost en West nagestreefde voltooiing van de scheiding van Duitsland op den duur een gevaarlijke toestand zal ontstaan. Het Westen bouwt zijn politiek namelijk op de steun van dubieuze bondgenoten in Duitsland zelf. Het is wel zeker dat de Bondsrepubliek binnen betrekkelijk korte tijd de sterkste militaire macht op het kontinent zal zijn. Het is bijna onvermijdelijk dat de Duitse benen nog niet sterk genoeg zullen

blijken een dergelijke weelde te dragen. Het gevaar ligt dan vooral bij Strauss, met zijn dynamiek en zijn omgeving. Juist in bepaalde CDU-kringen ziet men steeds sterker de neiging zich "bedrogen en verraden" te voelen door de westelijke bondgenoten. Dat legt de basis voor een politiek die op rancunes is gebaseerd. In de binnenlandse politiek sluit daarop de mentaliteit aan die men vooral in de "Junge Union" vindt. Het is een mentaliteit van exclusiviteit, waarbij iedereen uit de "demokratie" wordt uitgesloten die niet bij voorbaat akkoord kan gaan met de ideeën van Adenauer, Strauss en de meerderheid in de CDU, of althans de groep die in de CDU de dienst uitmaakt. Het zou een illusie zijn enige verwachting te hebben van mensen als Kiesinger, Lemmer, Gradl en anderen, wier ogen het laatste half jaar zijn opengegaan. Dit zijn namelijk stuk voor stuk mensen zonder "Stehvermögen", die bij lange na niet opgewassen zijn tegen de richting-Strauss en zijn exponenten. Ook de binnenlandse politiek laat de SPD dus op den duur weinig speelruimte, Haar rol zal zich beperken tot een misschien vruchteloze poging de allerscherpste excessen en een totalitaire richting zo lang mogelijk te vermijden.

Opmerking: De bovenstaande opvattingen over de Minister van Defensie, STRAUSS, zijn geheel voor rekening van een vooraanstaand lid van het partij-presidium van de SPD.

Uit verschillende gesprekken van een informant met Minister STRAUSS is een geheel ander beeld gekomen omtrent zijn politieke opvattingen. Hiervoor wordt verwezen naar het rapport no. 13483/57 d.d. 10 december 1957, getiteld: "De politieke opvattingen van de Westduitse Minister van Defensie F.J. STRAUSS".